

پاسخنامه‌ی تشریحی جامعه‌شناسی کنکور انسانی خارج از کشور ۱۴۰۰
محمدابراهیم مازنی، دبیر و مسئول درس جامعه‌شناسی

پاسخ (۲۱۶) گزینه‌ی ۴

فرصت‌ها و محدودیت‌های جهان اجتماعی به صورت حقوق و تکالیف افراد ظاهر می‌شود. هنجارها و نمادها از لایه‌های سطحی جهان اجتماعی و عقاید و ارزش‌ها، از لایه‌های عمیق آن هستند. فرهنگ و جامعه، از پدیده‌های جهان اجتماعی هستند که مطابق با دسته‌بندی این اجزا براساس اندازه و دامنه، جزو پدیده‌ها و اجزای کلان جهان اجتماعی به حساب می‌آیند.

پاسخ (۲۱۷) گزینه‌ی ۱

اگر در یک جهان اجتماعی بحران هویت پدید آید (۱)، راه برای دگرگونی هویت فرهنگی آن جهان اجتماعی باز می‌شود. (۲) در آن صورت تغییرات اجتماعی از محدوده تغییرات درون جهان اجتماعی فراتر می‌روند (۳) و به صورت تحولات فرهنگی در می‌آیند (۴) و جهان اجتماعی به جهان اجتماعی دیگری تبدیل می‌شود. (۵)

پاسخ (۲۱۸) گزینه‌ی ۱

ابونصر محمد فارابی در گونه‌شناسی جوامع، یکی از انواع جوامع جاهلی را جامعه تغلب می‌نامد. او در تعریف این نوع جامعه می‌نویسد: در جامعه تغلب، مردم برای غلبه یافتن بر سایر ملت‌ها با یکدیگر همکاری می‌کنند و این هنگامی پیش می‌آید که همه آن‌ها، شیفته غلبه بر اقوام و ملل دیگر باشند. هدف این مردم خوار و مقهور کردن دیگران است. آن‌ها نمی‌خواهند ملت مقهور، مالک جان و مال خود و... باشد. چنین افرادی دوست دارند بر یکایک مردم جامعه خود نیز چیره شوند ولی از آن‌جا که در یک جامعه مردم برای بقای خود، غلبه بر اقوام دیگر و جلوگیری از غلبه اقوام دیگر بر خود به هم نیازمندند، ناچارند از چیرگی بر یکدیگر خودداری کنند. چنین مردمی گمان می‌برند که فقط آنان خوشبخت، پیروز و مورد رشک دیگران اند (و باید باشند) و از همه جوامع دیگر برترند. آن‌ها مردم جوامع دیگر را خوار و بی‌ارزش می‌شمرند. این گونه اندیشه‌ها در آنان حس خودخواهی را تقویت می‌کند. پس، همواره می‌خواهند دیگران آنان را ستایش کنند. گمان می‌برند که ملت‌های دیگر نتوانسته‌اند به موقعیتی که آنان به دست آورده‌اند، برسند و اصولاً چنین سعادت‌ی را نمی‌شناسند.

پاسخ (۲۱۹) گزینه‌ی ۲

در استعمار نو، کشور استعمارگر با اتکا به قدرت اقتصادی خود، با استفاده از نهادها و سازمان‌های اقتصادی و سیاسی بین‌المللی و از طریق دولت‌های دست‌نشانده، کنترل بازار و سیاست کشورهای دیگر را در اختیار می‌گیرد.

پاسخ (۲۲۰) گزینه‌ی ۴

روشنگری		
دوره زمانی	ویژگی	پیامد
قرون ۱۷ و ۱۸	عقل‌گرایی، نفی وحی	دئیسم
قرون ۱۹ و ۲۰	حسن‌گرایی، نفی عقل و وحی	دانش‌ابزاری (سکولار)
پایان قرن ۲۰	افول تجربه‌گرایی، نفی تجربه، نفی عقل و وحی	بحران معرفتی

پاسخ (۲۲۱) گزینه‌ی ۳

دلایل رد سایر گزینه‌ها:

گزینه‌ی ۱: انقلاب اسلامی هویتی فرهنگی داشت و مورد حمایت هیچ‌یک از بلوک شرق و غرب نبود.
گزینه‌ی ۲: انقلاب اسلامی ایران فقط یک انقلاب سیاسی نبود بلکه هویتی فرهنگی و تمدنی داشت. هم‌چنین، شکل‌گیری با جنبش‌های چریکی، ویژگی نهضت‌های آزادی‌بخش قرن بیستم است.
گزینه‌ی ۴: انقلاب اسلامی، بیرون از قطب بندی سیاسی شرق و غرب، یک قطب بندی جدید فرهنگی به وجود آورد و خود در کانون قطب فرهنگی جهان اسلام قرار گرفت.

پاسخ (۲۲۲) گزینه‌ی ۴

جامعه‌شناسی تبیینی: ۱- بر آنچه مشاهده می‌شود تمرکز می‌کند، ۲- جوامع را با معیار کمی ارزیابی می‌کند و از این منظر، برخی جوامع از برخی دیگر پیچیده‌تراند.
جامعه‌شناسی تفسیری: روش آن، نگاه از درون به پدیده‌ها برای فهم و یافتن معنای آن‌هاست.
جامعه‌شناسی انتقادی: انتظار دارد علوم اجتماعی، با تشخیص و افشای سلطه در مناسبات انسانی، به رهایی انسان کمک کند.

پاسخ (۲۲۳) گزینه‌ی ۲

در رویکرد عادلانه، مالکیت خصوصی لغو نمی‌شود اما جامعه وظیفه دارد امکان رقابت را برای همگان فراهم کند و نقطه شروع رقابت را یکسان نماید.
مخالفان قشربندی اجتماعی (رویکرد دوم)، عدالت اقتصادی را مهم می‌دانند و معتقدند که با توزیع برابر ثروت، عدالت برقرار خواهد شد.
طرفداران قشربندی اجتماعی چنین می‌پندارند که نابرابری‌های اجتماعی نتیجه تفاوت‌ها یا نابرابری‌های طبیعی هستند، بنابراین عادلانه‌اند.

پاسخ (۲۲۴) گزینه‌ی ۳

از دیدگاه جامعه‌شناسی انتقادی، پیامدهای معناها و اراده‌های فرد یا گروهی بر فرد، گروه یا فرهنگ دیگری تحمیل می‌شود. انتقاد، تحسین و تجویز راه‌حل، ویژگی جامعه‌شناسی انتقادی است نه تفسیری.

پاسخ (۲۲۵) گزینه‌ی ۴

فارابی با توجه به جوامع زمان خود و جوامع گذشته و همچنین با استدلال عقلی، جوامع مختلف را بر اساس نوع علم، اندیشه، فرهنگ و رفتاری که دارند، به انواعی تقسیم کرده است.

پاسخ (۲۲۶) گزینه‌ی ۱

اندیشمندان مسلمان، دانش علمی را به دانش حسی و تجربی محدود نمی‌کنند. از این رو، برخلاف رویکرد تفسیری، تفسیر را در تقابل با تبیین نمی‌دانند بلکه هر تفسیری را نوعی تبیین به شمار می‌آورند؛ زیرا تفسیر را هم نیازمند استدلال می‌دانند. آنان برای داوری درباره ارزش‌ها از ظرفیت عقل نظری، عقل عملی و وحی بهره می‌برند. از نظر آنان تبیین، تفسیر و تجویز، استدلال‌های ویژه خود را دارند و در هر سه سطح، پژوهشگر اجتماعی به دنبال کشف واقعیت‌ها و حقایق است.

پاسخ (۲۲۷) گزینه‌ی ۴

در بحران معرفت شناختی، امکان تشخیص درست یا غلط بودن باورها و اندیشه‌ها و خوب یا بد بودن هنجارها و رفتارها از بشر سلب می‌شود.

جنبش عدالتخانه، یک انقلاب اجتماعی بود.

بسیاری از آدابی که ما مراعات می‌کنیم، محصول پدیده‌های اجتماعی اطراف ما هستند که به صورت فرصت‌ها و محدودیت‌ها، پیش روی ما قرار می‌گیرند.

فلسفه‌های روشنفکری، سکولاریسم از لایه‌های سطحی فرهنگ غرب به لایه‌های عمیق آن تسری داد و فرهنگ معاصر غرب را پدید آورد.

پاسخ (۲۲۸) گزینه‌ی ۱

نادیده گرفتن کنش، نادیده گرفتن ویژگی‌های آن است و پیامدهایی دارد: ۱- رکود اراده‌ها، ۲- سقوط ارزش‌ها، ۳- افول معانی تأکید بیش از اندازه‌ی رویکرد تبیینی بر نظم و ساختارهای اجتماعی به حذف اراده و خلاقیت، ارزش و اخلاق، آگاهی و معنا از زندگی اجتماعی می‌انجامد و شور زندگی را از انسان‌ها می‌گیرد.

اقتصاد وابسته به نفت، از آن جهت که درآمد هنگفت و بدون زحمتی ایجاد می‌کند، باعث شکل‌گیری تولید ملی ضعیف و شکننده‌ای می‌شود که مستقیم و غیرمستقیم وابسته به نفت است؛ دولت بزرگی به وجود می‌آید که می‌کوشد رفاه اقتصادی را به مدد نفت و نه رواج کسب و کار، افزایش دهد و حتی هزینه‌های آموزش و بهداشت را که در بیشتر نقاط دنیا از محل مالیات‌ها پرداخت می‌شود به کمک درآمدهای نفتی تأمین کند.

ما بی‌نظمی را بیشتر می‌بینیم و نظم را مشاهده نمی‌کنیم؛ زیرا به نظم عادت کرده‌ایم.

پاسخ (۲۲۹) گزینه‌ی ۴

در جوامع فئودالی غربی، موقعیت اجتماعی افراد به رابطه‌ی آن‌ها با زمین بستگی داشت. برخی ارباب و گروهی رعیت بودند. در این جوامع، طبقه‌ای مردم عادی هم وجود داشت که نه اشراف بود نه رعیت. به همین دلیل از آن‌ها به طبقه سوم یاد می‌شد. این طبقه هویت منفی و پست داشت و از نظر قانونی و اجتماعی از هیچ اهمیت و اعتباری برخوردار نبود؛ ولی به علت فواید و کارکردهایی که داشت، تحمل می‌شد.

مطابق با رویکرد انتقادی در جامعه‌شناسی، اگر اراده فرد یا گروهی سرکوب گردد، مصداق سلطه است و باید به انتقاد از آن پرداخت.

نظم اجتماعی پیش‌بینی رفتار دیگران و همکاری با آن‌ها را امکان‌پذیر می‌نماید؛ باعث می‌شود شما بدانید که چه توقعات و انتظاراتی می‌توانید از دیگران داشته باشید و اتفاقات غیرمنتظره، شما را از همکاری با دیگران باز ندارند.

پاسخ (۲۳۰) گزینه‌ی ۲

تأمین جمعیت مناسب برای جهان‌های اجتماعی، مسئله‌ای هویتی است.

مطالعه‌ی موردی از روش‌های کیفی در جامعه‌شناسی است.

عقل تفسیری، برای فهم و تفسیر پدیده‌های معنادار مانند کنش انسان‌ها، گفتار و متن به کار می‌رود.

در اواخر قرن بیستم، هویت به جای قشربندی و کشمکش طبقاتی، محور اصلی مباحثات فکری و سیاسی شد.

پاسخ (۲۳۱) گزینه ۳

کنشگران فردی و جمعی، هم در معانی ذهنی و هم در معانی فرهنگی، فعال و خلاق اند. همین فعالیت و خلاقیت کنشگران، موجب پیدایش معانی گوناگون و در نتیجه آن، پدید آمدن خرده فرهنگ‌ها و گروه‌های مختلف، درون هر جهان اجتماعی می‌شود.

تبیین‌های علمی جهان اسلام به شناخت تجربی محدود نمی‌شود و از منابع عقلانی و وحیانی نیز استفاده می‌کند. در مرحله دوم از مراحل تکوین نظام نوین جهانی، صنعت، عنصری بود که انباشت ثروت سرمایه‌داران را سرعت بخشید. بحران زیست محیطی به تدریج به روابط انسان‌ها و جوامع با یکدیگر نیز سرایت کرد و به آسیب‌های اجتماعی، اقتصادی و سیاسی هم‌چون مهاجرت، حاشیه‌نشینی و بیکاری، فقر و اختلافات سیاسی منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای منجر شد.

پاسخ (۲۳۲) گزینه ۴

از نظر ماکس وبر، جهان متجدد فقط علمی را که با روش‌های تجربی به دست می‌آید، علم می‌داند. به گفته پاول کله، در ورای ابهام، رمز و رازی نهفته است که با هنر می‌توان به آن راه یافت. از نظر مارکس، چالش‌های نظام سرمایه‌داری، فقط با یک حرکت انقلابی حل می‌شود. این خلدون با استفاده از تجربه تاریخی جوامع پیرامون از عصبیت به عنوان عامل شکل‌گیری جوامع یاد می‌کرد.

پاسخ (۲۳۳) گزینه ۱

برخی از متفکران، بحران‌های زیست محیطی را مشکل سرنوشت‌ساز قرن بیستم دانسته‌اند. دولت - ملت‌ها، حاکمیت‌های سیاسی اقتصادی جدیدی بودند که نخستین بار در اروپای غربی با افول قدرت کلیسا پدید آمدند. آن‌ها برخلاف حاکمیت‌های پیشین، خود را با هویت دینی و معنوی نمی‌شناختند و کاملاً سکولار بودند. هویت آن‌ها اغلب ناسیونالیستی (ملی‌گرا) و قومی است. وقتی فردی کتابی می‌نویسد یا به دیگری مهر می‌ورزد یا مجسمه‌ای می‌سازد، از جهان فردی (ذهنی) به جهان فرهنگی (اجتماعی) وارد می‌شود. از نظر وبر، جهان متجدد، رویکردی دنیوی و این جهانی دارد و در جهت برخورداری از زندگی دنیوی و تسلط انسان بر این عالم گام برمی‌دارد.

پاسخ (۲۳۴) گزینه ۲

تشریح گزاره‌های نادرست:

- رشد یا افول اقتصاد، موجب تغییر هویت جهان اجتماعی نمی‌شود.
- بیداری اسلامی، تغییر موقعیت ملت‌ها و کشورهای پیرامونی، در نظام جهانی سلطه را هدف نهایی خویش نمی‌بیند و تنها آرمان بشر را صلحی که بی‌توجه به عدالت است، نمی‌پندارد؛ بیداری اسلامی از افق جهان متجدد به عالم نمی‌نگرد تا در تنگنای جهان سکولار و چالش‌ها و بحران‌های آن متوقف گردد. بیداری اسلامی، دفاع از محرومان و مستضعفان جهان را وظیفه خود می‌داند؛ نوع بشر را مخاطب قرار می‌دهد و حل مشکلات معرفتی و معنوی بشریت را در محدوده رسالت خود می‌بیند.

پاسخ (۲۳۵) گزینه ۳

جامعه‌شناسی تبیینی، با استفاده از روش‌های کمی، به دنبال پیش‌بینی، پیش‌گویی و کنترل پدیده‌های اجتماعی است و در این راستا، بین عوامل رابطه برقرار می‌کند. جامعه‌شناسی تفسیری، برای فهمیدن دلالت‌های کنش، باید به زمینه فرهنگی‌ای که کنشگر در آن عمل می‌کند، مراجعه می‌کند. جامعه‌شناسی انتقادی از پدیده‌های اجتماعی انتقاد می‌کند اما نمی‌تواند حقیقت و فضیلتی را کشف کند. (رد گزینه «۱»)